

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 347

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Magdalena Rękas

Grażyna Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-418-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarzyńska: Projekcja opłacalności zbóż i rzepaku w zależności od kosztów uprawy i wyników produkcyjnych	13
Irena Augustyńska-Grzymek: Bezrobocie a emigracja ludności wiejskiej na przykładzie regionu Pomorze i Mazury	22
Ryszard Barczyk: Znaczenie przemian banków komercyjnych w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013	32
Nicoletta Baskiewicz: The role of the process owner in the successive stages of the process management	45
Aneta Bernatowicz: Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesie budowania kapitału pracy przedsiębiorstwa budowlanego	56
Agnieszka Bretyn: Konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej	65
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Dystrybucja produktów na tle pozostałych obszarów wykorzystania Internetu w przedsiębiorstwach sektora żywnościowego (np. woj. podkarpackiego)	75
Sławomir Czetwertyński: Wirtualizacja dóbr informacyjnych na przykładzie usługi „wideo na życzenie”	86
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Koszty żywienia krów w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka	97
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Rynek mikrokredytów – analiza porównawcza na przykładzie Polski i Niemiec	105
Grzegorz Dybowski: Relacje ekonomiczne w polskim łańcuchu drobiarskim.....	115
Mateusz Folwarski: Analiza zależności wpływu wybranych zmiennych na poziom wynagrodzeń kadr zarządzających w bankach w wybranych krajach	125
Artur Grabowski: Znaczenie ekonomiczne zimowych igrzysk olimpijskich – implikacje dla Polski	134
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: The selected problems of economic development of Mexico at the beginning of the twenty-first century....	144
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analysis of the impact of economies' internationalization in the portfolio management process	155
Anna Horodecka: „Homo oeconomicus” jako podstawa ekonomii – krytyka i alternatywy	166

Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: Franczyza w małych i średnich sklepach spożywczych działających w Polsce.....	184
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modelowanie rynku energii przy użyciu nowoczesnych metod prognostycznych.....	195
Michał Jurek: Model biznesowy banków spółdzielczych w Polsce – ryzyko i wyzwania.....	205
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Wielowymiarowa analiza porównawcza rozwoju regionalnego Polski Wschodniej i Zachodniej.....	215
Janusz Kot, Ewa Kraska: Współpraca jako element działalności przedsiębiorstw zlokalizowanych w klastrach (na przykładzie regionu świętokrzyskiego).....	228
Andrzej Kowalczyk: Konkurencyjność przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia.....	239
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Alternatywne podejście do analizy efektów BIZ w obszarze produktywności.....	251
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Rola integracji gospodarczej w kształtowaniu procesów rozwojowych – analiza w kontekście kreatywnej destrukcji.....	262
Hanna Kruk: Hipoteza rajów dla zanieczyszczeń – ujęcie teoretyczne.....	272
Anna Krzysztofek: Nowa formuła Respect Index.....	282
Justyna Kujawska: DEA jako metoda oceny niemedycejskich determinantów zdrowia.....	293
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Polski.....	303
Wojciech Leoński: Korzyści i koszty związane ze stosowaniem koncepcji CSR w przedsiębiorstwie.....	314
Józef Łobocki: Rola zakorzenienia lokalnego w warunkach gospodarki globalnej.....	323
Agnieszka Łopatka: Rozwój społeczny z rozróżnieniem płci w aspekcie wskaźnika HDI w Polsce.....	331
Aleksandra Majda: Internal determinants of competitive advantage in Polish and Italian family businesses in the time of knowledge-based economy-comparative analysis.....	341
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analiza przebiegu i realizacji działań zawartych w IV osi „Leader” PROW 2007-2013.....	353
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Przemiarne zróżnicowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa w Polsce.....	363
Artur Ostromięcki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Znaczenie zasobów ziemi w działalności rolniczej rolników prowadzących dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą.....	373
Magdalena Ratalewska: Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych.....	382

Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Sezonowość bezrobocia w krajach Unii Europejskiej.....	391
Agnieszka Skoczyła-Tworek: System kontroli wewnętrznej jako strategiczna linia obrony przed ryzykiem korporacyjnym.....	400
Feliks Marek Stawarczyk: Płaca minimalna a zatrudnienie – teoria i praktyka	409
Stanisław Swadźba: 10 lat w Unii Europejskiej. Gospodarka Polski na tle pozostałych gospodarek nowych krajów członkowskich.....	419
Piotr Szajner: System regulacji rynku cukru w UE a funkcjonowanie oligopolu cukrowego w Polsce.....	431
Jarosław Szostak: Przyczynek do rozważań wokół społecznej gospodarki rynkowej.....	441
Monika Szyda: Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju handlu internetowego w Polsce.....	454
Piotr Urbanek: Programy partycypacji we własności jako narzędzie kreacji czy destrukcji wartości dla akcjonariuszy.....	464
Zuzanna Urbanowicz: Wpływ polityki pieniężnej Europejskiego Banku Centralnego na stabilność cen w strefie euro.....	473
Małgorzata Wachowska: Rola bliskości geograficznej w pozyskiwaniu wiedzy. Badanie cytowań patentowych.....	483
Tatiana Wiśniewska: Funkcjonowanie placówek medycznych w kontekście wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w świetle badań własnych.....	492
Danuta Wiczak-Roszkowska: Przestrzenne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce.....	503
Renata Wojciechowska: Schemat wiedzy naukowej w ekonomii.....	514
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Strukturalny wymiar kapitału społecznego w Polsce.....	522
Grażyna Wolska: CSR jako współczesna koncepcja prowadzenia działalności gospodarczej. Zaangażowanie w ideę CSR przedsiębiorstw w Polsce.	533
Anna Zielińska-Chmielewska: Ocena realizacji strategii finansowych wybranych giełdowych spółek mięsnych w latach 2005-2011.....	543
Mariusz Zieliński: Koncepcja CSR z perspektywy państwa i przedsiębiorstwa.....	552
Krzysztof Zmarzłowski: Czynniki różnicujące spożycie piwa w polskich gospodarstwach domowych w latach 1999-2008.....	561

Summaries

Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarżyńska: The projection of profitability of cereals and oil rapeseed depending on the level of costs of cultivation and production results.....	21
Irena Augustyńska-Grzymek: Unemployment vs. emigration of rural population on the example of Pomorze and Mazury region.....	31

Ryszard Barczyk: Significance of transformation of commercial banks for shaping the morphology of credit cycles in Poland in the years 1998-2013	44
Nicoletta Baskiewicz: Zadania właściciela procesu w kolejnych etapach zarządzania procesami.....	55
Aneta Bernatowicz: Human resource management in the process of building a construction company's human capital.....	64
Agnieszka Bretyn: Household consumption in Poland in comparison to selected European Union countries.....	74
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Distribution of products against the background of other areas of using Internet in the food sector enterprises (eg. Podkarpackie Voivodeship).....	85
Sławomir Czetwertyński: The virtualization of information goods on the example of video on demand.....	96
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Costs of feeding cows in farms specializing in milk production	104
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Microcredit market. Polish and German framework.....	114
Grzegorz Dybowski: Economic relationships in Polish poultry meat chain ..	124
Mateusz Folwarski: Analysis of dependencies of influence of selected variables on the level of remuneration of senior management in banks in chosen countries.....	133
Artur Grabowski: The economic impact of the Winter Olympic Games. Recommendation for Poland.....	143
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: Wybrane problemy rozwoju gospodarczego Meksyku na początku XXI wieku	154
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analiza wpływu internacjonalizacji gospodarek na proces zarządzania portfelem	164
Anna Horodecka: Homo oeconomicus, as the basis of economics. Criticism and alternatives	183
Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: The franchise business model in small and medium-sized food stores operating in Poland.....	194
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modeling the energy market using modern forecasting methods.....	204
Michał Jurek: Business model of cooperative banks in Poland. Risks and challenges	214
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Multidimensional comparative analysis of regional development of western and eastern Poland.....	227
Janusz Kot, Ewa Kraska: Cooperation as part of the activities of companies located in clusters (on the example of Świętokrzyskie region).....	238
Andrzej Kowalczyk: Competitiveness of enterprises. Selected issues.....	250

Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: FDI effects on productivity. An alternative approach	261
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: The role of international integration in economic development. Analysis in the context of creative destruction.....	271
Hanna Kruk: Pollution heaven hypothesis. Theoretical approach	281
Anna Krzysztofek: New formula of Respect Index.....	292
Justyna Kujawska: DEA as a method for evaluating of non-medical health determinants.....	302
Paweł Kulpaka: M. Friedman permanent consumption model and Keynesian consumption functions. Empirical verification of the selected theories on the example of Poland	313
Wojciech Leoński: Benefits and costs connected with CSR in enterprises.....	322
Józef Łobocki: The role of local embeddedness under conditions of global economy.....	330
Agnieszka Łopatka: Analysis of social development, including sex indicator by Human Development Index in Poland.....	340
Aleksandra Majda: Źródła przewagi konkurencyjnej firm rodzinnych w Polsce i we Włoszech w czasach gospodarki opartej na wiedzy – analiza porównawcza	352
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analysis of process and realization of activities implemented in IV axis “Leader” of RADP 2007-2013 ..	362
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Spatial differentiation of agriculture productive potential in Poland.....	372
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: The importance of land resources in non-agricultural business of farmers running additional non-agricultural business activity	381
Magdalena Ratalewska: Entrepreneurship in creative sectors.....	390
Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Seasonality of unemployment in EU countries.....	399
Agnieszka Skoczylas-Tworek: The internal control system as a strategic line of defence against corporate risk	408
Feliks Marek Stawarczyk: Minimum wages and employment. Theory and practice.....	418
Stanisław Swadźba: 10 years in the European Union. Polish economy against the background of the new member states.....	430
Piotr Szajner: Sugar market regime in the EU vs. oligopoly in Polish sugar .	440
Jarosław Szostak: Socio-economic growth as a rationale for the social market economy model.....	453
Monika Szyda: Economic determinants of e-commerce development in Poland	463

Piotr Urbanek: Long term incentives programs in the process of creation or destruction of shareholder value	472
Zuzanna Urbanowicz: Impact of monetary policy of the European Central Bank on price stability in the eurozone	482
Małgorzata Wachowska: The role of geographic proximity in knowledge acquisition. A study of patent citations	491
Tatiana Wiśniewska: Functioning of medical facilities in the context of Information and Communication Technology in the light of own research ..	502
Danuta Wiczak-Roszkowska: Spatial diversity of human capital in Poland	513
Renata Wojciechowska: Scientific knowledge scheme in economics	521
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Structural dimension of social capital in Poland	532
Grażyna Wolska: CSR as a modern concept of economic activity. CSR awareness in Poland	542
Anna Zielińska-Chmielewska: Assessment of financial strategies implementation of chosen stock meat enterprises in the period 2005-2011	551
Mariusz Zieliński: The concept of the CSR from the state and the company perspective	560
Krzysztof Zmarzłowski: Factors differentiating beer consumption in Polish households in the years 1999-2008.....	570

Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota

Politechnika Koszalińska

e-mails: jerzy.rembeza@tu.koszalin.pl; grzegorz.przekota@tu.koszalin.pl

SEZONOWOŚĆ BEZROBOCIA W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ*

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono sezonowe wahania bezrobocia w krajach Unii Europejskiej oraz USA i Japonii. Przedmiotem analiz było określenie poziomu wahań sezonowych bezrobocia, ich zróżnicowania pomiędzy poszczególnymi krajami UE, zmian, jakie zaszły w latach 2005-2012, oraz powiązania ze zmianami w liczbie bezrobotnych. Uzyskane wyniki wskazują, że UE jako całość charakteryzuje się niższymi wahaniami sezonowymi bezrobocia niż USA i Japonia. W trakcie badanego okresu różnice pomiędzy UE jako całością a USA i Japonią zmalały. Przeprowadzone analizy wskazują, że poszczególne kraje UE charakteryzują się dużym zróżnicowaniem sezonowości bezrobocia i odmiennymi kierunkami jego zmian. Stwierdzono tendencję do spadku wskaźnika sezonowości ze wzrostem ogólnego poziomu bezrobocia, a w konsekwencji jego procykliczny charakter w stosunku do zmian koniunktury gospodarczej.

Słowa kluczowe: bezrobocie, sezonowość, kraje Unii Europejskiej.

DOI: 10.15611/pn.2014.347.37

1. Wstęp

Większość zmiennych ekonomicznych podlega dużym zmianom w czasie. Składowymi zmienności w czasie są m.in. trendy długookresowe, wahania cykliczne, wahania sezonowe oraz zmiany o charakterze losowym. Specyfikacja poszczególnych składowych tej zmienności jest istotna z punktu widzenia charakterystyki rynków oraz podejmowanych decyzji gospodarczych. Rynki różnią się wrażliwością na zmiany w czasie, a także udziałem poszczególnych składowych zmienności w zmienności całkowitej. Na części z nich mogą dominować zmiany o charakterze długookresowym, na części zmiany o charakterze krótkookresowym. W zależności od celu i zakresu podejmowanych decyzji przedmiotem zainteresowania mogą być zmiany typu pierwszego lub drugiego.

* Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS4/00488.

Zmiany o charakterze sezonowym mają charakter krótkookresowy. Ich częstotliwość zawiera się w obrębie jednego roku, przy czym liczba sezonowych cykli w ciągu roku może być większa niż jeden. Sezonowość jest zjawiskiem typowym dla większości zmiennych ekonomicznych i może stanowić znaczną część ich całkowitej zmienności [Engle, Hylleberg 1996]. Obserwowana jest również na rynku pracy. Wahania sezonowe zatrudnienia i bezrobocia mogą jednak wykazywać duże różnice pomiędzy poszczególnymi krajami i podlegać zmianom w czasie. Przyczyną długookresowych trendów zmian sezonowości bezrobocia są przede wszystkim zmiany instytucjonalne, technologiczne i strukturalne [Rydzewski, Deming, Rones 1993]. W krótszym okresie przyczyną może być wrażliwość na cykliczne zmiany w gospodarce [Krane, Wascher 1999]. Wyniki badań empirycznych nie dają jednak jednoznacznych odpowiedzi dotyczących kierunku wpływu cyklu koniunkturalnego na wielkość wahań sezonowych na rynku pracy [Cacchetti, Kasyap, Wilcox 1997; van Dijk, Strikholm, Teräsvirta 2003].

Rynek pracy jest jednym z najważniejszych obszarów oddziaływania polityki ekonomicznej. W jej ramach zainteresowanie ukierunkowane jest przede wszystkim na realizację celów o średnim i dłuższym okresie. Bezrobocie sezonowe ma natomiast charakter krótkookresowy i z tego powodu jest często pomijane w kształtowaniu polityki dotyczącej rynku pracy. Bezrobocie krótkookresowe jest jednak istotną składową całkowitego bezrobocia. Dlatego w niektórych krajach stosowane są również instrumenty ograniczania bezrobocia sezonowego [Arntz, Wilke 2012].

W niniejszym opracowaniu przedstawiono poziom i zmiany sezonowości bezrobocia na rynkach pracy w krajach Unii Europejskiej oraz, dla porównania, Japonii i USA. W odróżnieniu od rynków kapitału oraz rynków dóbr i usług rynki pracy w krajach UE wykazują relatywnie niski poziom konwergencji. Uwarunkowania instytucjonalne funkcjonowania rynków pracy w poszczególnych krajach UE są silnie zróżnicowane i podlegają niejednakowym zmianom [Blanchard 2006; Nickell 1997]. W konsekwencji można oczekiwać pomiędzy krajami UE zróżnicowania nie tylko poziomu bezrobocia, ale również jego sezonowości. Celem przeprowadzonych badań było porównanie poziomu i tendencji zmian sezonowości bezrobocia w tych krajach. Starano się również określić wrażliwość zmian w sezonowości bezrobocia na zmiany całkowitego bezrobocia. Analizami objęto lata 2005-2012.

2. Dane i metoda analizy

W opracowaniu wykorzystano dane Eurostatu dotyczące nieodsezonowanej liczby bezrobotnych w krajach Unii Europejskiej w poszczególnych miesiącach w latach 2005-2012. Co prawda procedury badań rynku pracy stosowane w poszczególnych krajach wykazują pewne różnice, jednak nie powinny one mieć większego wpływu na wyniki analiz dotyczących sezonowości. Natomiast z uwagi na to, że dane Eurostatu dotyczące liczby bezrobotnych w Portugalii obejmowały krótszy okres, wyłączono ten kraj z analiz przedstawionych w niniejszym opracowaniu. Prezentu-

jąc powiązania pomiędzy zmianami sezonowości a zmianami liczby bezrobotnych, pominięto również dane dla Bułgarii i Rumunii. Kraje te wstąpiły do UE w 2007 r., a jak pokazują doświadczenia wielu krajów, wejście do UE powodowało, zwłaszcza w pierwszym okresie członkostwa, wyraźne zmiany w funkcjonowaniu ich gospodarek, w tym również rynków pracy. Kraje te znalazły się natomiast w pierwszej części badań, w której prezentowano średnie wskaźniki sezonowości.

Pierwszym krokiem w analizie było odsezonowanie danych pierwotnych. Posłużono się w tym celu algorytmem Census X-12. Dzięki takiemu zabiegowi możliwe stało się wyodrębnienie liczby pracowników sezonowych, jako różnicy pomiędzy obserwacjami odsezonowanymi i obserwacjami nieodsezonowanymi.

W kolejnym kroku wyodrębniono składniki sezonowe liczby bezrobotnych oraz obliczono wskaźnik średnich wahań sezonowych (MSV) liczby bezrobotnych dla poszczególnych lat oraz całego badanego okresu. Przykładowo średnie roczne wskaźniki wahań sezonowe obliczono, posługując się formułą:

$$MSV_t = \sum_{n=1}^{12} \left(\frac{\left| \frac{U_{u,n} - U_{a,n}}{U_{a,n}} \right|}{12} \right) \times 100, \quad (1)$$

gdzie: $U_{u,n}$ – nieodsezonowana liczba bezrobotnych w miesiącu n danego roku;
 $U_{a,n}$ – odsezonowana liczba bezrobotnych w miesiącu n danego roku;
 t – rok, dla którego obliczany jest wskaźnik.

Wielkości pod wartością bezwzględną opisują składniki sezonowe w kategoriach względnych, a różnica $U_{u,n} - U_{a,n}$ wyznacza rozmiary bezrobocia sezonowego.

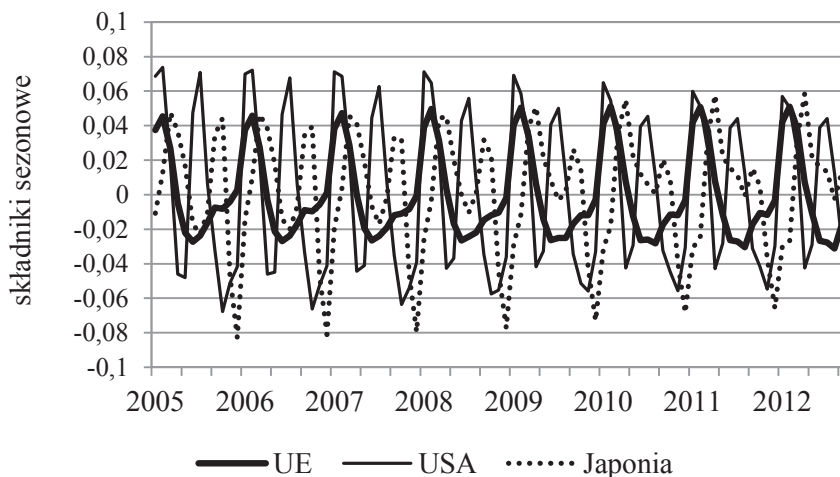
W analogiczny sposób obliczono średni wskaźnik wahań sezonowych dla całego badanego okresu. Powyższe obliczenia wykonano dla Unii Europejskiej jako całości oraz dla poszczególnych krajów objętych analizą.

W kolejnym kroku analizy zestawiono zmiany względne sezonowości bezrobocia ze względnymi zmianami poziomu bezrobocia. Starano się określić, czy i w jakim kierunku powiązane były te zmiany. Wyniki mogą dostarczyć wstępnych sugestii odnośnie do tego, czy sezonowość bezrobocia ma charakter procykliczny czy antycykliczny. W analizie tej wzięto pod uwagę zmiany poszczególnych wielkości pomiędzy rokiem 2006 a rokiem 2011, a więc drugim i przedostatnim rokiem badanego okresu. Rok 2006 odnosił się do sytuacji gospodarczej w roku sprzed kryzysu, natomiast rok 2011 w większości krajów był rokiem następującym bezpośrednio po najgłębszym spadku koniunktury gospodarczej. Dlatego w większości krajów pomiędzy tymi latami nastąpiły szczególnie duże zmiany w liczbie bezrobotnych.

3. Wyniki badań

Zgodnie z uwagami przedstawionymi we wstępie analizę rozpoczęto od obliczenia sezonowych składników bezrobocia. Dane przedstawione na rys. 1 dokumentują

bardzo wyraźną sezonowość bezrobocia zarówno w Unii Europejskiej, jak i w Japonii oraz USA. Amplituda wahań sezonowych oraz ich rozkład w kolejnych miesiącach były na porównywanych rynkach niejednakowe.

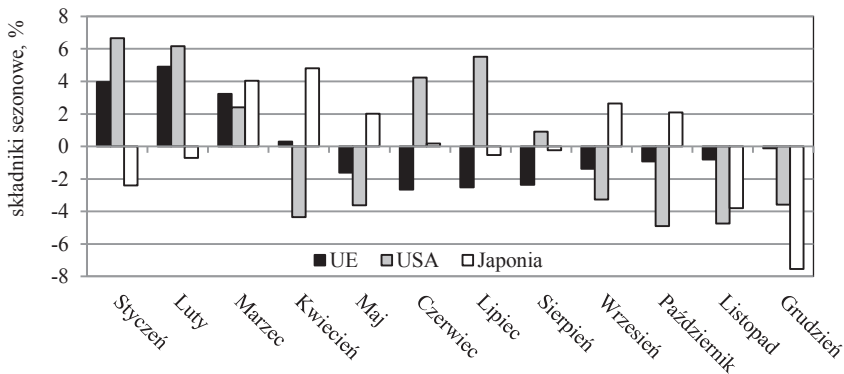
Rys. 1. Składniki sezonowe bezrobocia w UE, USA i Japonii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Unia Europejska charakteryzuje się znacznie wyższym bezrobociem niż USA oraz Japonia. Na koniec 2012 r. wynosiło ono na tych rynkach odpowiednio 10,8%, 7,8% i 2,8%. Tymczasem różnice te nie przełożyły się wprost na zróżnicowanie pod względem sezonowości bezrobocia. Średnio za cały badany okres sezonowe wahania liczby bezrobotnych wynosiły w UE 2,2%, w Japonii 2,8%, a w USA 4,3%. Przy zdecydowanie najwyższym bezrobociu rynek UE charakteryzował się więc najniższym poziomem wahań sezonowych bezrobocia.

Wyraźne różnice pomiędzy UE, USA i Japonią dotyczą także rozkładu wahań sezonowych w trakcie roku. Widoczne są one już na rys. 1, ale dla ich bardziej wyrazistego przedstawienia obliczono średnie składniki sezonowe liczby bezrobotnych w poszczególnych miesiącach. Wyniki zamieszczono na rys. 2.

W Unii Europejskiej okres szczytu sezonowego bezrobocia przypada na miesiące zimowe (styczeń-marzec), a największe sezonowe spadki odnotowywane są w miesiącach letnich (czerwiec-sierpień). Wyraźnie widoczny jest więc jeden cykl roczny. W Japonii, a zwłaszcza w USA, widoczne są natomiast dwa cykle w trakcie roku. W USA sezonowe wzrosty miały miejsce w miesiącach zimowych i letnich, a sezonowe spadki w miesiącach wiosennych i jesiennych. W Japonii sezonowe wzrosty bezrobocia dotyczyły miesięcy wiosennych i jesiennych, a sezonowe spadki przede wszystkim miesięcy zimowych. Ponieważ porównywane gospodarki

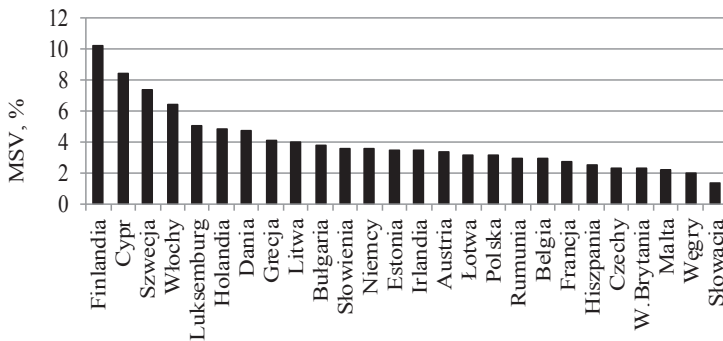
Rys. 2. Średnie składniki sezonowe liczby bezrobotnych dla poszczególnych miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

dotyczyły regionów położonych w zbliżonej strefie klimatycznej, dlatego przedstawione różnice w rozkładzie wahań sezonowych bezrobocia uwarunkowane są głównie innymi niż klimatyczne czynnikami. Większy wpływ mogą mieć uwarunkowania o charakterze strukturalnym i instytucjonalnym. Uwarunkowania instytucjonalne mogą dotyczyć np. reakcji przedsiębiorstw na szczyty korzystania przez pracowników z urlopów. Część przedsiębiorstw może w tych okresach wstrzymać produkcję, ograniczając popyt na pracę. Zjawisko takie w znacznie większym stopniu występuje w USA niż w UE [van Dijk, Strikholm, Teräsvirta 2003].

W przypadku dużych, zróżnicowanych przestrzennie rynków, a takimi są rynki pracy w krajach UE, uśrednianie może zaniżać rozmiary zjawiska, o ile rozkład wahań sezonowych w poszczególnych krajach jest odmienny. W konsekwencji sezonowe wzrosty bezrobocia w jednym kraju mogą być tłumione przez sezonowe spadki w innym kraju. Dlatego na rysunku 3 przedstawiono średnie wskaźniki bezrobocia w poszczególnych krajach EU. Wskazują one na duże różnice sezonowości w obrębie UE. Najwyższą sezonowością charakteryzowały się kraje skandynawskie (Szwecja, Finlandia) oraz część krajów śródziemnomorskich (Cypr, Włochy), a najmniejszą Słowacja, Węgry, Malta i Hiszpania. Chociaż jako całość UE miała niższą sezonowość bezrobocia niż Japonia, to jednak w aż 19 krajach UE sezonowość była większa niż w Japonii. Wyższą niż w USA sezonowością charakteryzowało się natomiast 7 krajów UE.

Trudno na podstawie przedstawionych wyników wskazać przyczyny dużych różnic sezonowości bezrobocia pomiędzy krajami UE. Nie tworzą one bowiem dużych, zwartych regionów o zbliżonej sezonowości. Potencjalnie przyczyną mogą być uwarunkowania klimatyczne oraz strukturalne. W tym kontekście na wyższą sezonowość powinny być narażone kraje Europy Północnej, gdzie warunki klimatyczne w okresie zimowym mogą szczególnie ograniczać aktywność w takich branżach, jak budownic-

Rys. 3. Wskaźniki sezonowości bezrobocia w krajach UE (średnia za lata 2005-2012)

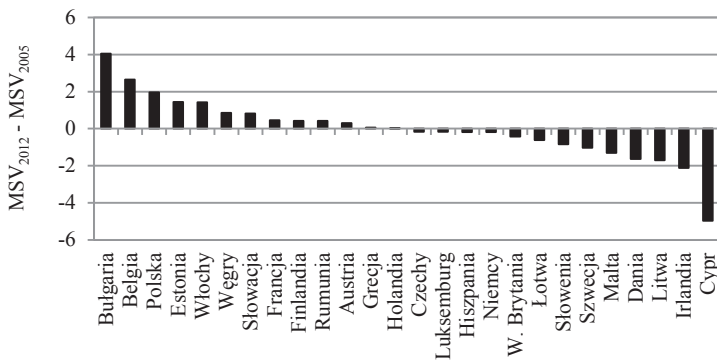
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

two i leśnictwo. Wysoka sezonowość w Szwecji oraz Finlandii potwierdza taki wpływ. Wysoką sezonowością charakteryzują się także niektóre kraje śródziemnomorskie, gdzie warunki sezonowe mogą wpływać na sezonowość zatrudnienia w turystyce, a więc branży znaczącej dla gospodarki tych krajów. Jednak skrajnie różne poziomy wahań sezonowych charakteryzują takie kraje, jak z jednej strony Hiszpania i Malta (niska sezonowość), a z drugiej strony Cypr oraz Włochy (wysoka sezonowość).

Sezonowość bezrobocia jest wielkością opisującą wahań w czasie, ale też sama może podlegać takim zmianom. Wyniki dotyczące zmian wahań sezonowych w latach 2005-2012 wskazują na różnokierunkowe zmiany w Unii Europejskiej z jednej strony i w USA oraz Japonii z drugiej strony. W Unii Europejskiej jako całości nastąpił wzrost sezonowych wahań bezrobocia, natomiast w USA i Japonii spadek. W rezultacie różnice w wielkości sezonowych wahań bezrobocia pomiędzy UE, USA i Japonią zmniejszyły się. O ile w 2005 r. wahań sezonowe liczby bezrobotnych wynosiły w UE 1,88%, w Japonii 3,20%, a w USA 4,77%, o tyle w 2012 r. odpowiednio 2,70%, 2,40% i 3,65%.

Podobnie jak w przypadku poziomu sezonowości również zmiany w sezonowości bezrobocia w poszczególnych krajach UE charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem. Zróżnicowanie to dotyczyło nie tylko wielkości zmian, ale również ich kierunków. W części krajów sezonowość wzrosła, w części spadła (rys. 4). Największy wzrost sezonowości odnotowano w Bułgarii, Belgii, Polsce, Estonii i Włoszech. Z kolei największy spadek miał miejsce na Cyprze, w Irlandii, Litwie oraz Danii. Podobnie jak w przypadku wielkości wahań sezonowych trudno więc wskazać na większe regiony o podobnym kierunku zmian wahań sezonowości bezrobocia. Przyczyn należy więc upatrywać w układzie czynników specyficznych dla danego kraju.

Zmienne dotyczące rynku pracy charakteryzują się silną wrażliwością na koniunkturę gospodarczą. Liczba bezrobotnych rośnie w okresach recesji, jest więc

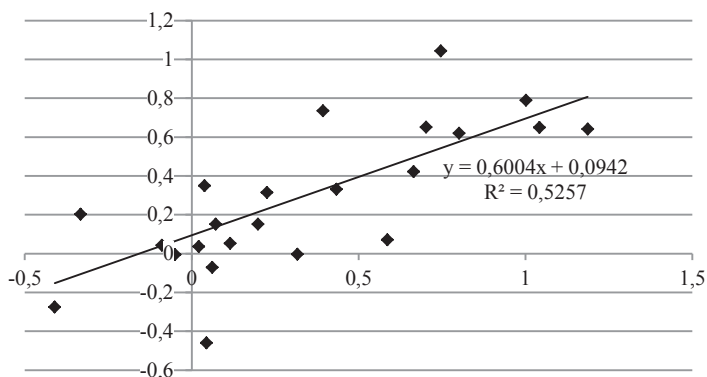
Rys. 4. Zmiany rocznych wskaźników sezonowości bezrobocia pomiędzy 2005 r. a 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

wyraźnie zmienną antycykliczną. Trudniejszy do określenia jest natomiast charakter wskaźnika sezonowości bezrobocia. Zgodnie z formułą (1) jeżeli w kategoriach względnych ogólna liczba bezrobotnych rośnie szybciej niż liczba sezonowych bezrobotnych, to konsekwencją jest spadek wskaźnika sezonowości, a więc zachowywałby się on jak zmienna procykliczna w stosunku dekoniunktury gospodarczej. Gdyby natomiast procentowo ogólna liczba bezrobotnych rosła wolniej niż liczba sezonowych bezrobotnych, to konsekwencją jest wzrost wskaźnika sezonowości, a więc zachowywałby się on jak zmienna antycykliczna.

Przesłanki ekonomiczne zmian wskaźnika sezonowości w trakcie cyklu koniunkturalnego mogą być uwarunkowane dwojako. Po pierwsze, zmiany o charakterze koniunkturalnym mogą niejednakowo wpływać na funkcjonowanie branż charakteryzujących się zróżnicowaną sezonowością działania. Po drugie, przedsiębiorstwa mogą zmieniać swoją politykę dotyczącą sezonowego zatrudnienia w zależności od fazy cyklu koniunkturalnego. Na przykład w okresie recesji mogą utrzymywać relatywnie niski poziom zatrudnienia nawet w okresach sezonowego ożywienia popytu (np. okres przed Świątami Bożego Narodzenia), nie redukując jednak znacząco zatrudnienia po tych okresach.

Okres objęty analizą charakteryzował się przejściem badanych gospodarek z fazy ożywienia gospodarczego w fazę spowolnienia bądź recesji. Zmianom tym towarzyszył silny wzrost bezrobocia. W Unii Europejskiej pomiędzy 2006 r. a 2012 r. liczba bezrobotnych wzrosła o ponad 18%. Zmiany te były jednak zróżnicowane w poszczególnych krajach. Podobnie zróżnicowane były zmiany liczby sezonowych bezrobotnych oraz wskaźnika sezonowości bezrobocia. Dla określenia, czy wskaźnik sezonowości miał w badanej zbiorowości charakter pro- czy antycykliczny przeprowadzono analizę powiązań pomiędzy zmianami logarytmów sezonowej liczby bezrobotnych oraz ogólnej liczby bezrobotnych. Wyniki zestawiono na rys. 5.

Rys. 5. Różnice logarytmów liczby sezonowych bezrobotnych (oś pionowa) a ogólna liczba bezrobotnych (oś pozioma) w krajach UE pomiędzy 2006 r. a 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Uzyskane dla badanej zbiorowości krajów wyniki wskazują, że ze wzrostem ogólnej liczby bezrobotnych o 1% liczba sezonowych bezrobotnych wzrastała o około 0,6%. Wskazuje to na procykliczny charakter wskaźnika sezonowości bezrobocia. Spada on w okresie pogorszenia koniunktury gospodarczej i wzrostu bezrobocia, rośnie natomiast w okresie poprawy koniunktury i spadku bezrobocia.

4. Zakończenie

Unia Europejska jako całość charakteryzowała się w latach 2005-2012 niższym poziomem sezonowych wahań bezrobocia niż USA i Japonia. Relatywnie niski średni poziom sezonowych wahań bezrobocia wynika jednak w części z tego, że w poszczególnych krajach maksymalne odchylenia sezonowe przypadają w różnych miesiącach. W analizowanym okresie nastąpił spadek różnic w sezonowości bezrobocia pomiędzy powyższymi rynkami. W UE sezonowość bezrobocia wzrosła, natomiast w USA i Japonii spadła. Należy także zwrócić uwagę na duże różnice w sezonowości bezrobocia pomiędzy poszczególnymi krajami UE oraz rozbieżne krajowe tendencje zmian tej sezonowości. Wyższe wahania sezonowe odnotowywano w północnych oraz południowo-wschodnich regionach Unii.

Analiza zmian sezonowości bezrobocia oraz poziomu bezrobocia w poszczególnych krajach UE wskazuje na procykliczny charakter wskaźnika sezonowości bezrobocia. Wraz ze wzrostem ogólnego poziomu bezrobocia następuje wzrost liczby sezonowych bezrobotnych, ale tempo wzrostu liczby sezonowych bezrobotnych jest mniejsze od tempa wzrostu ogólnej liczby bezrobotnych, i w konsekwencji ze wzrostem ogólnej liczby bezrobotnych następuje spadek wskaźnika sezonowości. Wyniki te, uzyskane na podstawie zestawienia danych dla poszczególnych krajów

UE, są więc odmienne niż uzyskane dla całej UE. Przy rosnącym ogólnym poziomie bezrobocia możliwy jest wzrost wskaźnika sezonowości dla całej Unii Europejskiej, a jedną z możliwych przyczyn takiej sytuacji może być stopniowa konwergencja rynków pracy w odniesieniu do sezonowego bezrobocia w ciągu roku. Dla weryfikacji uzyskanych wyników wskazane byłoby przeprowadzenie analiz opartych na innym podejściu, np. analiz dynamicznych dla poszczególnych krajów.

Literatura

- Arntz M., Wilke R.A., 2012, *Weather-related employment subsidies as a remedy for seasonal unemployment? Evidence from Germany*, Labour, 26(2), 266-286.
- Ashworth J., Thomas B., 1999, *Patterns of seasonality in employment in tourism in the UK*, Applied Economic Letters, 6, 735-739.
- Bassanini A., Duval R., 2009, *Unemployment, institutions, and reform complementarities: re-assessing the aggregate evidence for OECD countries*, Oxford Review of Economic Policy, 25(1), 40-59.
- Blanchard O., 2006, *European unemployment: the evolutions of facts and ideas*, Economic Policy, 21(45), 5-59.
- Cacchetti S.G., Kasyap A.K., Wilcox D.W., 1997, *Interaction between the seasonal and business cycles in production and inventories*, American Economic Review, 87(5), 884-892.
- Engle R.F., Hylleberg S., 1996, *Common seasonal features: global unemployment*, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 58(4), 615-630.
- Krane S., Wascher W., 1999, *The cyclical sensitivity of seasonality in U.S. employment*, Journal of Monetary Economics, 44, 523-553.
- Nickell S., 1997, *Unemployment and labor market rigidities: Europe versus North America*, Journal of Economic Perspectives, 11(3), 55-74.
- Rydzewski L.G., Deming W.G., Rones P.L., 1993, *Seasonal patterns falls over past three de-cades*, Monthly Labor Review, July, 2-14.
- van Dijk D., Strikholm B., Teräsvirta T., 2003, *The effects of institutional and technological change and business cycle fluctuations on seasonal patterns in quarterly industrial production series*, Econometrics Journal, 6, 79-98.

SEASONALITY OF UNEMPLOYMENT IN EU COUNTRIES

Summary: The goal of the study is the comparative analysis of seasonal unemployment in the EU countries, USA and Japan. There was presented an average level of seasonal variation of unemployment, changes in seasonal components of unemployment during the year, and the relationship between changes in the seasonality of unemployment and unemployment changes. In general, the European Union is characterized by a lower seasonal unemployment than the USA and Japan but the difference decreased between 2005 and 2012. There are considerable differences in seasonality of unemployment between EU countries. Markets in which unemployment increased faster showed a faster decrease in its seasonality.

Keywords: unemployment, seasonality, European Union.